

Ny løsning for en bedre studentøkonomi

Av Gard Løken Frøvoll, prosjektmedarbeider i Civita

Innledning

Til tross for at den borgerlige regjeringen siden 2016 har økt studiestøtten fra 10 til 11 måneder og bygget rekordmange studentboliger, er det mye som gjenstår før studentorganisasjonene og partiene har fått oppfylt sine ønsker og krav for studenters økonomi.

Kravene har til felles at de er dyre, og stort sett handler de om å øke dagens poster i statsbudsjettet. Dette gjør at studenters økonomiske situasjon bare bedres, dersom de vinner frem i kampen om statsbudsjettbevilgningene. Konkurransen om midlene er stor, og studentorganisasjonene har derfor begrenset gjennomslagskraft målt i kroner og øre. Gjennomslagene er relativt store i partiprogrammene, mens selv i regjeringer der alle partier har programfestet tiltak for bedre studentøkonomi, er det relativt lite som gjøres. Tiltak som koster penger, må prioriteres opp mot alle andre tiltak. Velferdsstatens og de offentlige finansenes bærekraft er avhengig av at offentlige utgifter over tid vokser i et lavere tempo enn de har gjort de siste årene.

Dette notatet viser hvordan studentøkonomien kan bedres innenfor dagens økonomiske rammer.

Om studenter

I det offentlige øyne regnes alle som er meldt opp til fag på et universitet eller en høyskole, og har betalt semesteravgiften på ca. 700 kroner, som studenter. Det er som hovedregel gratis å melde seg som student, og det er få eller ingen oppmøtekrav eller krav til studieprogresjon. Studentmassen omfatter langt flere enn unge voksne som kommer rett fra videregående skole. En del tar fulltidsutdanning senere i livet, etter å ha vært noen år i arbeidslivet. Mange tar også deltidsstudier ved siden av full jobb for å forbedre eller utvide egen kompetanse. En annen gruppe er pensjonister som tar fag av personlig interesse, uten å ha ambisjon om å bruke det i arbeidslivet. Vi har altså en mangfoldig studentmasse, med mange ulike livssituasjoner og utfordringer.

Hovedvekten av studenter er imidlertid relativt "typiske" studenter, slike man forventer å finne dersom man tar seg en tur innom universitetets lesesaler eller studentpuber. De er stort sett mennesker i 20-årene som har studiene som hovedbeskjeftigelse og Lånekassen som hovedinntektskilde. Det er disse såkalte fulltidsstudentene som studentorganisasjonene og partiene hovedsakelig snakker om, når de mener at studentene har for dårlig økonomi. Det er også denne gruppen studenter som dette notatet vil fokusere på.

Har dagens studenter for dårlig økonomi?

[Studentenes helse- og trivselsundersøkelse](#) (SHoT-undersøkelsen) er en stor undersøkelse blant norske heltidsstudenter mellom 18 og 35 år. Den tas opp hvert fjerde år, første gang i 2010. I 2018 hadde undersøkelsen over 50 000 respondenter, og den gir derfor et godt kunnskapsgrunnlag for flere aspekter ved studenttilværelsen. Økonomikapittelet inneholder flere funn som peker i retning av at studentene har dårlig økonomi, samtidig som mange jobber mye ved siden av studiene. Åtte prosent rapporterer at de ofte har problemer med å betjene løpende utgifter, mens 38 prosent sier de ville hatt problemer med å håndtere en uforutsett utgift på 5000 kroner. Samtidig oppgir 86 prosent at de har hatt inntektsgivende arbeid det siste året, som enten kan bety deltidsarbeid på hverdager og helger, jobb i ferier eller begge deler. Blant studenter som jobber, er det flest som tjener mellom 50 000 og 100 000 kroner.

TABELL 3.2.1 BRUTTO ÅRSINNTekt I FJOR.* KOLONNEPROSENT

	Totalt	Kjønn	
		Mann	Kvinne
0 til 10.000 kr	13	16	12
11.000 til 50.000 kr	27	26	28
51.000 til 100.000 kr	32	30	33
101.000 til 200.000 kr	21	21	21
201.000 kr eller mer	7	8	6

*Gjelder inntekt før skatt og avdrag, og ikke inkludert utbetalinger av lån og stipend.

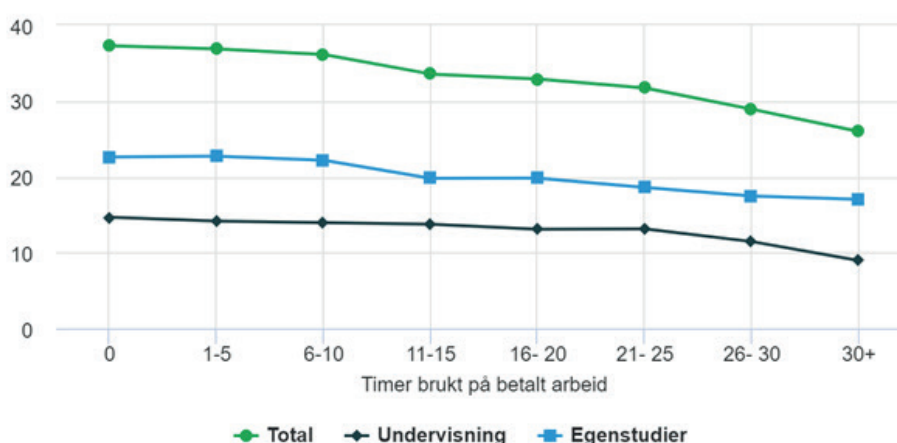
(SHoT 2018, s. 20)

Tall fra SSB viser at det er en sammenheng mellom hvor mye tid studentene bruker på betalt jobb og hvor mye tid de bruker på studiene. Undersøkelsen viser at effekten av inntil ti timers betalt arbeid i uken i gjennomsnitt neglisjerbar, mens tid brukt på arbeid utover dette går utover tid brukt på studiene. Ifølge SSB er det rundt 20 prosent som jobber mer enn ti timer i uken, og som dermed lar betalt arbeid gå ut over tid brukt på studiene.

Figur 3. Studietid etter tid brukt på betalt arbeid, heltidsstudenter.

Timer per uke. N=6471

Timer per uke brukt på studier

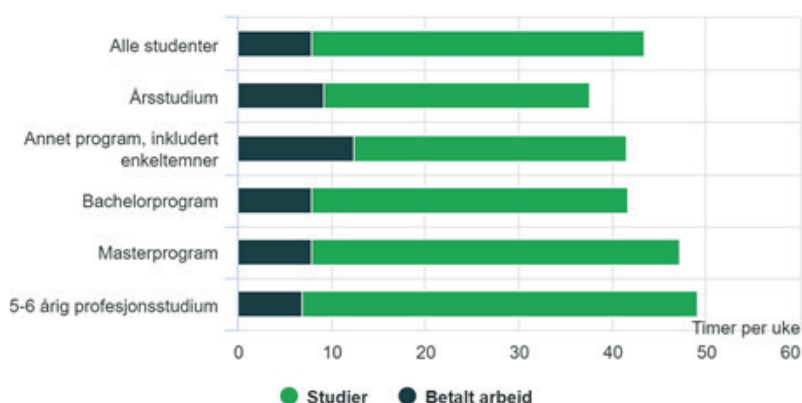

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

(SSB, 2017)

Figur 4. Tid brukt på betalt arbeid og studier, etter studieprogram.

Heltidsstudenter. Timer per uke. N=6471

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

(SSB, 2017)

Disse tallene sannsynliggjør at studiestøtten i relativt liten grad gjør det mulig å være heltidsstudent, ettersom få studenter klarer seg økonomisk på studiestøtten alene. Samtidig ser vi at noen timers deltidsjobb i uken i liten eller ingen grad påvirker tid brukt på studiene. Deltidsjobb gir også verdifull arbeidserfaring, i tillegg til bedre inntekt. Det er derfor feil å anta at all deltidsjobbing gjøres kun fordi studentene har dårlig råd, men vi ser også at rundt én av fem studenter jobber så mye at det går utover tiden brukt på studiene.

Ifølge Econas studentundersøkelse fra 2014 er sammenhengen mellom tid brukt på studier og karakterer ganske tydelig. Den viser at studenter med gjennomsnittskarakter A studerer 4,4 timer mer i uken enn studentene med gjennomsnittskarakter C på bachelornivå, mens forskjellen er 5,5 timer på masternivå. Karakterer er det beste målet vi har på tilegnet kunnskap i studiene, og det er neppe overraskende at de som studerer mest, også lærer mest. Dermed kan det se ut til at de studentene som jobber mye, og dermed i gjennomsnitt studerer mindre, får et mindre læringsutbytte etter endt utdanning.

Tabell 9: Tidsbruk på studier på bachelor og master per karakter

		C og svakere		B		A	
		Snitt	Andel	Snitt	Andel	Snitt	Andel
Bachelor	Læringsaktiviteter organisert av lærestedet	13,3	27 %	13,6	52 %	13,2	20 %
	Ikke-organisert	13,4	27 %	15,8	52 %	18	20 %
	Totalt	26,7	27 %	29,4	52 %	31,1	20 %
Master	Læringsaktiviteter organisert av lærestedet	12,2	10 %	12,5	64 %	12,4	27 %
	Ikke-organisert	20,6	10 %	20,7	64 %	25,8	27 %
	Totalt	32,7	10 %	33,2	64 %	38,2	27 %

(Econa 2014)

Å bedre studentenes økonomi kan potensielt bidra til større læringsutbytte, ved å gjøre studentene mindre avhengige av deltidsjobb, slik at de får mer tid til å studere. Dette underbygges av SSB-rapporten «Studentene tjener mindre – studerer de mer?» (Nerdrum, 2020). Rapporten viser at studiestøtten økte med 7 prosent fra 2013 til 2018, samtidig som studentenes inntekt fra arbeid sank med 6 prosent. Videre viser rapporten at flere besto eksamen og dermed avla flere studiepoeng i 2018 enn i 2013. Politikk som bedrer studentenes økonomi, kan derfor være et godt tiltak for å bedre læringsutbyttet og gjennomføringsgraden i høyere utdanning.

Hva er dagens politikk for studentenes økonomi?

Det finnes flere ulike tiltak i partienes stortingsvalgprogrammer. Det er likevel ett tiltak som skiller seg ut, både i kostnadsnivå og antall ganger det er nevnt, og det er å heve studiestøtten fra Lånekassen. Dette er også en hovedprioritering fra Norsk studentorganisasjon (NSO). NSO forsøker å få gjennomslag for å feste studiestøtten til 1,5 ganger grunnbeløpet i folketrygden (1,5 G), samt holde stipendandelen på minst 40 prosent, hvilket betyr at 40 prosent av studiestøtten omgjøres til stipend ved bestått eksamen. Grunnbeløpet i folketrygden (1 G) tilsvarer i 2020 omtrent 101 000 kroner.

Ettersom både NSO og flere andre studentorganisasjoner har stått lenge på disse kravene, har de lyktes i å få gjennomslag i flere partiers stortingsvalgprogram. Alle partiene inkluderer versjoner av å øke studiestøtten i sine forslag til programmer for årene 2021 -2025. Av de partiene som nevner konkrete tall, er det ingen som går inn for en lavere sats enn 1,5 G, og ingen sier de vil kutte. Partiene

Rødt og SV går aller lengst. Rødts forslag er 100 prosent stipend, samtidig som totalt støttebeløp skal økes. SV vil beholde dagens stipendandel på 40 prosent, men øke studiestøtten til 2 G. I KrFs nye programforslag er det lagt inn et kulepunkt som sier «Øke muligheten for studielån slik at den totale studiestøtten når 1,5 G», og de er dermed de eneste som nevner noe konkret om muligheten til å øke lånerammen for studielån.

Partienes politikk for studentøkonomi ligner veldig på hverandre. Det er stort sett ulike versjoner av NSOs innspill, der partiene konkurrerer om studentenes gunst ved å enten ta inn NSOs krav, eller til og med overgå kravet. Studentene og partiene synes enige om at løsningen er større bevilgninger til studiestøtten. Man skulle tro at partienes enighet førte til gjennomslag i statsbudsjettet. Hva kan vel være enklere enn å prioritere penger til tiltak som alle partiene stort sett er enige om, og ingen er imot?

Som tidligere nevnt, har studentene fått relativt store gjennomslag de siste årene. Men studiestøtten er fortsatt langt unna 1,5 G. Grunnen til at det ikke er gjennomført, er naturligvis at politikerne må prioritere midlene i et statsbudsjett. Det er lettere å ta inn noen velmente programpunkter om studenter enn det er å prioritere studentenes dyre krav i statsbudsjettet. Med dagens politikk er det nærmest et én-til-én-forhold mellom kroner bevilget i statsbudsjettet, og studentenes økonomiske situasjon. Det økonomiske handlingsrommet blir strammere fremover, og dette kan føre til at det blir enda vanskeligere å prioritere studentene. For å bedre studentenes økonomi i fremtiden, må både studentorganisasjoner og partier tenke nytt. De må komme opp med ideer som gjør studentøkonomien bedre, samtidig som de kan gjennomføres innenfor dagens økonomiske rammeverk. Under følger et forslag til en slik løsning.

Forslag: Mulighet for økt studielån

For studieåret 2020/2021 er maksimalt studielån for fulltidsstudenter 123 500 kroner i året. Dersom man oppfyller alle [kravene for omgjøringslån](#) som inkluderer å bestå emner og avlegge grader, får man omgjort 40 prosent av beløpet til stipend. NSO har programfestet i sin Velferdspolitiske plattform at denne ordningen skal videreføres, med kun små justeringer knyttet til kravene for hvem som skal få maksimalt stipend. Samtidig har de programfestet at de ønsker 1,5 G i studiestøtte. Dermed er man i en situasjon der studentene har låst seg fast til at de ikke ønsker høyere studiestøtte med mindre stipendandelen holdes på minst 40 prosent. Den låste situasjonen ble demonstrert i 2014, da daværende statssekretær i Kunnskapsdepartementet Bjørn Haugstad (H) [luftet ideen](#) om høyere lån, uten mer stipend, og NSO avsto. I årene etter dette har ingen partier offentlig gjentatt forslaget, og NSO står fortsatt på det samme standpunktet.

Med denne politikken kan ikke studentene vinne uten at det brukes mer offentlige midler på stipend. Mye tyder på at det vil bli økonomisk trangere i tiden fremover, noe som kan gjøre kampen om offentlige midler hardere. Statsbudsjettet har vokst kraftig de siste årene, og statsbudsjettet for 2021 er omtrent [dobbel så stort som statsbudsjettet for 2007](#). Sentralbanksjef Øystein Olsen uttalte følgende i sin årstale i februar 2020: "Fremover kan man ikke fortsette å ekspandere pengebruken i offentlig sektor, for det vil ha den kostnaden at du risikerer å fortrenge privat sektor, og vi trenger økt vekst i annen konkurranseutsatt virksomhet". I en slik situasjon bør studentorganisasjonene

og studentvennlige partier tenke nytt. Å låse seg til et system som krever økte offentlige utgifter for å bedre situasjonen for sin interessegruppe, vil sannsynligvis føles som en bratt motbakke. Studentorganisasjoner og partier må tenke nytt om lån og stipend.

Dersom man løsriver seg fra andeler, og heller ser på faktiske beløp, kan studentenes økonomi bedres. Her er modellen:

Dagens stipendsum holdes på samme nivå. Det tilsvarer ganske nøyaktig 50 000 kroner årlig. Deretter åpner vi for at studenter kan ta opp et høyere lån hos Lånekassen, helt opp til 1,5 G, som i 2020 tilsvarer 152 000 kroner. Dermed oppfylles NSOs og flere partiers mål om studiestøtte festet til 1,5 G, samtidig som staten slipper store ekstrautgifter.

Et studielån fra Lånekassen er et svært gunstig lån. Det er rentefritt under studietiden, og betalingene forfaller først når man er ferdig med å studere. I tillegg har lånene en innebygget gjeldsforsikring, som dekker både død og uførhet. Selv om studielånet er gitt uten sikkerhet, er renten lav: pr. 15.12.2020 ligger den flytende renten på 1,39 prosent. Studielån er derfor blant de aller mest gunstige lånene det er mulig ta opp.

Studentene skal selv kunne velge om de vil ta opp fullt studielån, som med dette forslaget tilsvarer 1,5 G, eller om de vil fortsette som i dag. Dagens maksimale lån og stipend utgjør omtrent 1,2 G. Man kan også tenke seg ytterligere graderinger, slik at man for eksempel kan velge mellom dagens nivå (1,2 G), 1,3 G, 1,4 G eller 1,5 G. Lånekassens administrasjonskostnader øker sannsynligvis i tråd med antall graderinger, men dersom administrasjonskostnaden var neglisjerbar, kunne man i prinsippet sett for seg et system med helt fritt valg av totalt utbetalt studiestøtte, opp til 1,5 G, og med 50 000 kroner i stipend.

Detaljer om graderingen er ikke det vesentlige, så lenge to viktige valgmuligheter ivaretas: Det skal være mulig å fortsette med dagens lån og stipend, og det skal være mulig å ta opp et høyere lån, uten ekstra stipend. På den måten får studentene muligheten til selv å velge hvorvidt de vil ha høyere kjøpekraft i studietiden, i bytte mot høyere gjeld ved endt studietid, eller om de foretrekker lavere kjøpekraft i studietiden, i bytte mot lavere gjeld.

Dette forslaget vil være langt raskere å få gjennomført politisk. Utbetalingen av større lån vil utgjøre en økt utgift på statsbudsjettet de første årene, men pengene vil betales tilbake gjennom avdrag når studentene har kommet i jobb. Dette vil sannsynligvis være lettere politisk enn å binde seg til varige, økte utgifter gjennom økt stipend. Statssekretærens lufting av et lignende forslag i 2014 viser at dette allerede er noe politikere har tenkt på, men som de ikke har sett seg tjent med å innføre mot NSOs ønske.

Det ligger gjerne i interesseorganisasjoners natur aldri å bli helt fornøyd, og dette forslaget vil neppe avslutte NSOs kamp for en mer generøs studiestøtte. Ettersom forslaget ivaretar målet om 1,5 G, ville de sannsynligvis jobbet videre for å øke stipendsummen, og for eksempel hatt et mål om stipend tilsvarende 40 prosent av 1,5 G. En slik stipendøkning vil sannsynligvis ta mange år å oppnå. I mellomtiden burde dagens studenter ha mulighet til å velge 1,5 G, selv uten at stipendet tilsvarer 40 prosent av støtten.

Hvorfor har ikke NSO allerede gått inn for dette selv, men i stedet avslått forslaget da det ble presentert av statssekretæren i 2014? La oss se på hovedinnvendingene mot forslaget.

Låneaversjon:

Motstanderne av forslaget trekker gjerne frem låneaversjon blant unge med svakere sosioøkonomisk bakgrunn som det viktigste argumentet mot forslaget. En debatt mellom tidligere NSO-leder Håkon Randgaard Mikalsen og undertegnede (da i rollen som kandidat til NSOs sentralstyre) ([Frøvoll 1](#), [Mikalsen 1](#), [Frøvoll 2](#), [Mikalsen 2](#)) illustrerer dette. I innlegget “Rike barn låner mest” skriver Mikalsen følgende:

“Det er store sosiale skjevheter i hvem som benytter seg av Lånekassen. Ungdom fra høyere sosiale lag er de som i størst grad tar opp studielån. Årets tall fra SSB sin årlige «Studenter i høyere utdanning» viser at det er over tre ganger så høy sannsynlighet for at du selv tar høyere utdanning hvis dine foreldre har lang høyere utdanning mot at de har grunnskoleutdanning. Hvis du ikke opplever utdanning som en sikker investering i økt livsinntekt vil låneandelen av et evt studieopphold være tilstrekkelig avskrekkende.

Utdanning er ingen garantert vei til topplønnet stilling, og din vurdering av utdanning som livsvalg vil påvirkes av hva slags økonomiske eller kulturelle bakgrunn du kommer fra. Vi har snart nådd målet om 11 måneders studiestøtte, det neste store målet er 1,5 G. Låneaversjon er ikke noe vi kommer utenom, og derfor bør NSOs Landsmøte stemme ned alle forslag om å ofre stipendandelen.”

Det stemmer, som Mikalsen påpeker, at ungdom fra “høyere sosiale lag” er de som i størst grad tar opp studielån, og at det derfor er sosiale skjevheter i hvem som benytter seg av Lånekassen. Dette skyldes, som Mikalsen igjen korrekt påpeker, at barn av høyt utdannede foreldre har større sannsynlighet for selv å ta lang utdanning, sammenlignet med barn av lavere utdannede foreldre.

Lignende argumenter om låneaversjon finner man i notatet “[Like muligheter til utdanning](#)” fra 2019, finansiert av NSO og gjennomført av Axel Fjeldavli i Tankesmien Agenda.

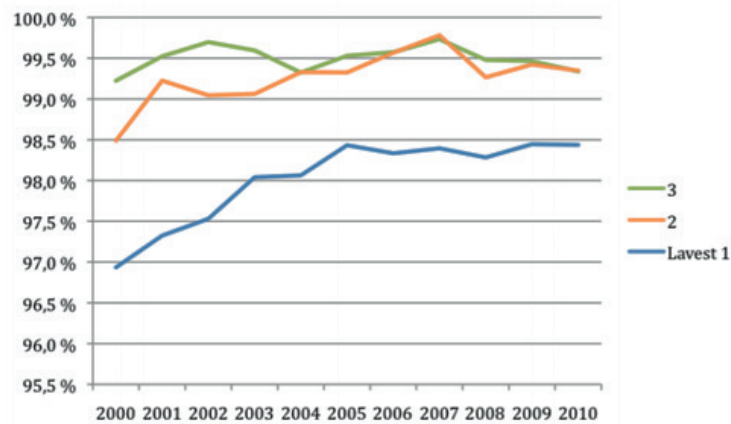
Teorien er at unge som har vokst opp i lavere sosioøkonomiske kår, i større grad enn andre vegrer seg for å pådra seg gjeld. Å studere på fulltid betyr som regel at man pådrar seg studiegjeld til Lånekassen. Ut fra dette mener man at mulighet til økt lån vil hindre mennesker med lavere sosioøkonomisk bakgrunn i å studere. Det er imidlertid vanskelig å finne empiri som underbygger denne teorien. Jeg har spurt NSO, men empirien har vist seg vanskelig å finne. Studiene Fjeldavli viser til i sitt notat, gjør det heller ikke særlig mye klarere. Den internasjonale forskningen viser enten ingen eller en veldig svak effekt av sosial bakgrunn for låneopptak, og det varierer mellom ulike land (Boatman, Evans og Soliz, 2017). Ulike land har veldig ulike systemer for studielån, og ulike finansieringsmodeller for høyere utdanning. Derfor er det vanskelig å trekke klare konklusjoner om norske forhold basert på internasjonal forskning.

Fjeldavli viser til noe norsk forskning. Han trekker frem en [SSB-artikkel fra 2000](#) (Fekjær, 2000). Denne artikkelen handler om hvem som i størst grad benytter seg av Lånekassen. Den viser at barn av foreldre med lang utdanning benytter seg av Lånekassen i større grad enn barn av foreldre med lav utdanning. Forutsigbart nok, ettersom vi vet at utdanningsnivå i stor grad går i arv. Som et resultat av

at utdanning i stor grad går i arv, vil økt offentlig pengebruk på høyere utdanning i størst grad tilfalle barn av foreldre med høy utdanning. SSB-rapporten nevner ikke ordet "låneaversjon", og er mer en deskriptiv studie av hvem som i størst grad benyttet seg av Lånekassen slik den var i årene før 2000.

Videre viser Fjeldavli til en [studie for Proba Samfunnsanalyse](#) (Gleinsvik, 2013). Den inneholder følgende figur:

Figur 3-6: Bruk av studielån blant studenter fra ulike sosioøkonomiske grupper. Lånebeløp relativt til gjennomsnittelig lånebeløp blant studentene fra den øverste sosioøkonomiske gruppen (gruppe 4). Borteboere, heltidsstudenter

Gleinsvik, 2013

Figuren viser låneopptak for fire ulike grupper, der gruppe 1 er den fjerdedelen av studentene med lavest sosioøkonomisk bakgrunn, og gruppe 4 er de med høyest sosioøkonomisk bakgrunn. Vi ser at det kan påvises en liten forskjell i låneopptak mellom gruppene. Men forskjellene er svært små og minkende over tid. Det er viktig å legge merke til at y-aksen er trunkert, og at den bare viser verdier fra og med 95,5 prosent. Vi ser at gruppe 1 i år 2000 tok opp 97 prosent av studielånet som gruppe 4 tok opp. Frem til 2010 økte andelen til 98,5 prosent. Hva andelen ligger på i 2020 vet vi ikke, men dersom vi antar at andelen er på et lignende nivå som i 2010, er forskjellene nærmest neglisjerbare mellom ulike sosioøkonomiske grupper. Det skiller kun 1,5 prosent i totalt låneopptak mellom den aller laveste og den aller høyeste gruppen. Tallene inkluderer utenlandsstudenter, som i snitt tar opp høyere lån for å betale skolepenger. Fekjær viste til at studenter med høyere sosioøkonomisk bakgrunn i høyere grad studerer i utlandet. Så dersom studien til Gleinsvik hadde korrigert for studieland, og utelukkende sett på studenter i Norge, kan det tenkes at den lille forskjellen på 1,5 prosent ville blitt visket helt ut.

Som vi ser, er internasjonal forskning noe uklar på hvorvidt fenomenet låneaversjon er spesielt utbredt blant unge med lavere sosioøkonomisk bakgrunn. Det er relativt lite norsk forskning på fenomenet, og forskningen som foreligger, viser ingen eller en svært liten effekt.

Dersom effekten av låneaversjon likevel skulle vise seg å ramme så skjevt som Mikalsen hevder, skaper dette problemer for NSOs gjeldende politikk. De ønsker 40 prosent stipend av en total støtte på 1,5 G, som vil bety en betydelig økt gjeldsbyrde, ettersom 60 prosent av økningen vil være lån. Dersom låneaversjon rammer så skjevt som det hevdes, bidrar NSOs politikk til å avskrekke visse unge fra å ta utdanning, ettersom gjelden blir større. Dersom låneaversjon skal være det førende

argumentet, burde NSO lagt om politikken sin mot kun å øke stipendandelen av dagens støtte, slik at total gjeldsbyrde blir redusert. Det er derfor inkonsistent å bruke låneaversjon for å avvise forslag om høyere låneramme, ettersom både dette forslaget og NSOs nåværende politikk innebærer høyere gjeld for studentene.

Videre kan man problematisere argumentet om låneaversjon mer prinsipielt. Uavhengig av om man finner skjevheter i låneaversjon, vil det alltid være et valg den enkelte foretar selv. Alle skal ha muligheten til å ta opp ekstra lån, uavhengig av sosioøkonomisk bakgrunn. Hver enkelt skal selv kunne velge om de vil fortsette med dagens støtte, eller ta opp mer lån. At noen statistisk sett kan ha en lavere sannsynlighet til å benytte seg av tilbudet, bør ikke bety at alle bør fratas muligheten. Gitt at alle får den samme muligheten til å ta opp lånet, kan man argumentere for at det ikke er særlig relevant hvem som viser seg å benytte tilbudet i størst grad. Å stenge muligheten for alle, basert på usikre statistiske forhold på gruppenivå, er neppe et tilstrekkelig tungtveiende argument for å hindre valgmuligheter for den enkelte.

Det kan også argumenteres for at økte lånemuligheter vil komme nettopp studenter fra lavere kår spesielt til gode. Som tidligere argumentert, lever mange studenter under trange økonomiske forhold. En [undersøkelse](#) fra 2019 viser at hele 37 prosent av norske studenter mottar økonomisk støtte til basisutgifter hjemmefra. Det er rimelig å anta at foreldre med bedre økonomi har større mulighet til å støtte barna økonomisk enn foreldre med svakere økonomi. Ettersom støtten hjemmefra går til basisutgifter, er det rimelig å anta at pengene hjemmefra bidrar til å tette gapet mellom faste månedlige utgifter, og støtten fra Lånekassen. Som tidligere nevnte Mikalsen påpeker i en [Dagsavisen-artikkel](#), fungerer økonomisk støtte hjemmefra som en erstatning for arbeidsinntekt. Som omtalt ovenfor, ser vi at mye tid brukt på arbeid ved siden av studiene går ut over karakterer og gjennomføring. Ettersom rikere foreldre har bedre mulighet til å delfinansiere barnas levekostnader, er det nærliggende å tro at barn av rikere foreldre har mer tid til studier enn barn av fattigere foreldre. At studenter får penger hjemmefra er ikke galt i seg selv, men det kan med rette hevdes at det gir noen studenter bedre forutsetninger for å lykkes i høyere utdanning, ved at de får mer tid til studier. Muligheten for økt lån vil kunne utligne denne forskjellen, slik at også studenter fra lavere økonomiske kår får muligheten til å bruke mer tid på studiene.

Ønsker vanlige studenter en slik ordning?

I forbindelse med at statssekretær Haugstad i 2014 luftet forslaget for NSO-ledelsen, bestilte NSO og studentavisen Universitas en undersøkelse fra Sentio. Den omtales av Mikalsen i innlegget "[Rike barn låner mest](#)", på følgende måte:

“I 2015 gjennomførte Sentio en undersøkelse for NSO i samarbeid med Universitas. Der spurte vi om norske studenter kunne tenke seg å få mer utbetalt i studiestøtte, mot at økningen er i form av lån. Hele 45 prosent svarte kategorisk nei. Kun 23 prosent svarte kategorisk ja”. I et senere [innlegg](#) av Mikalsen presiseres tallene ytterligere: 44 prosent var mot, 23 prosent for, 23 prosent svarte både - og, mens 10 prosent svarte vet ikke.

Undersøkelsen fra 2015 viser at nesten halvparten av studentene mener at de ikke ville benyttet seg av tilbudet. I samme undersøkelse kom det frem at “høyere studiestøtte” og “11 måneders

studiestøtte” [sto på topp](#) blant tiltakene studentene ønsket. Begge disse tiltakene er nå helt eller delvis gjennomført, ettersom det har blitt lagt til en ekstra måned fra datidens 10 måneder til dagens 11 måneder med støtte, der den ellefte måneden har kommet som et rent tillegg, som gjør total årlig støtte høyere. Ettersom de to fremste tiltakene nå er helt eller delvis gjennomført, kan det tenkes at studentene er mer positive til å ta opp lån for det siste løftet opp til 1,5 G. Dette er imidlertid bare en spekulasjon, og det må en ny undersøkelse til for å vurdere hvordan studentene stiller seg til forslaget etter at flere tiltak de siste årene er iverksatt.

Tallene viser at flere var negative enn positive til forslaget. Samtidig er det en stor gruppe i midten, som svarer “både og” og “vet ikke”. Det er naturlig at mange er usikre på politikkforslag som i svært liten grad har vært diskutert i offentligheten. Det kan tenkes at en større debatt om tematikken, der flere ser fordeler og ulemper, gjør at lignende undersøkelser i fremtiden vil ha færre respondenter som ikke har bestemt seg. Dette vil gi klarere svar på hva flertallet av studentene mener.

Videre er slike undersøkelser bare i begrenset grad argumenter mot forslaget om mulighet for høyere lån. Begrunnelsen for dette ligger i ordet “mulighet”. Som tidligere skissert, skal det være valgfritt om studenten tar opp ekstra lån eller fortsetter med dagens ordning. Prinsipielt kan man derfor si at det ikke spiller særlig rolle hvorvidt andelen som er mot forslaget er 35, 45 eller 55 prosent. De som ikke ønsker å motta mer studiestøtte, men da i form av lån, kan simpelthen la være å gjøre det. Om de heller ønsker å jobbe mer ved siden av studiene, motta penger hjemmefra eller velge en studieby med lavere leiepriser, så er det helt greit. At 44 prosent ikke selv ville benyttet seg av tilbudet, betyr ikke at de øvrige 56 prosent som er positive eller avholdende, burde nektes.

Oppsummering:

Politikere som ønsker å bedre studentenes økonomiske situasjon, samtidig som de offentlige utgiftene holdes konstant, burde åpne for at studentene kan ta opp ekstra lån hos Lånekassen. Forslaget i dette notatet er lån opp til 1,5 G i total støtte, med dagens stipendsum liggende til grunn. Tallet 1,5 G er basert på NSOs mangeårige krav, som organisasjonen har lyktes med å få inn i flere partiers programmer. I prinsippet kunne taket for studiestøtten vært enda høyere, men foreløpig er det relativt stor konsensus både blant studentorganisasjonene og partiene om at 1,5 G er målet.

Innvendingene om låneaversjon virker veldig svake, med enten ikke-eksisterende eller svakt empirisk grunnlag. Det er derfor liten grunn til å hevde at denne muligheten er noe som kun vil benyttes av barn med høy sosioøkonomisk bakgrunn. Det kan kanskje argumenteres for det motsatte, ettersom gruppen med lav sosioøkonomisk bakgrunn sannsynligvis har mindre muligheter til å få økonomisk støtte hjemmefra, og at økte lånemuligheter hos Lånekassen blir en kjærkommen hjelp i en økonomisk presset studenttilværelse. Dessuten er det ikke gitt at mulige forskjeller på gruppenivå er et sterkt nok argument for å nekte alle enkeltstudentene muligheten til en økonomisk friere studietid. Vi bør gi studentene muligheten til å ta opp lån opp til 1,5 G.

Civita er en liberal tankesmie som gjennom sitt arbeid skal bidra til økt kunnskap og oppslutning om liberale verdier, institusjoner og løsninger, og fremme en samfunnsutvikling basert på respekt for individets frihet og personlige ansvar. Civita er uavhengig av politiske partier, interesseorganisasjoner og offentlige myndigheter. Den enkelte publikasjons forfatter(e) står for alle utredninger, konklusjoner og anbefalinger, og disse analysene deles ikke nødvendigvis av andre ansatte, ledelse, styre eller bidragsytere. Skulle feil eller mangler oppdages, ville vi sette stor pris på tilbakemelding, slik at vi kan rette opp eller justere.

Ta kontakt med forfatteren på gard@civita.no eller civita@civita.no.

Kilder

- Studentenes helse- og trivselsundersøkelse, 2018: <https://shotstorage.blob.core.windows.net/shotcontainer/SHOT2018.pdf>
- Keute, Anne Lena, SSB: "For mye betalt arbeid går på bekostning av studietiden", 2017. <https://www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/for-mye-betalt-arbeid-gar-pa-bekostning-av-studietiden>
- ECONAs studentundersøkelse, 2014: <https://www.econa.no/studentundersokelsen-2014?iid=1072304&pid=Econa-EconaArticle-Files.Native-InnerFile-File&attach=1>
- Studentkravet, NSO, hentet 14.12.2020. <https://www.student.no/statsbudsjettet-2020-3/sb20-krav/>
- Lånekassens krav for omgjøringslån, hentet 14.12.2020 <https://lanekassen.no/nb-NO/stipend-og-lan/omgjoring-av-basislan/>
- Velferdspolitisk plattform, NSO, vedtatt 06.04.2019. <https://www.student.no/dokumenter/velferdspolitisk-plattform/>
- Artikkel i Dagens Næringsliv: "Norske studenter: Nei, vi vil ikke ha mer penger". Publisert 15.12.2015. <https://www.dn.no/studentliv/lanekassen/kunnskapsdepartementet/norsk-studentorganisasjon/norske-studenter-nei-vi-vil-ikke-ha-mer-penger/1-1-5268409?fbclid=IwAR2rxBBQwmVaYPn2wEzzwk0QjVC79k3YCRQv77Sy9RTyqH3EN-l4yd0cOnM>
- Artikkel i Khrono: "37 prosent av norske studenter får økonomisk støtte hjemmefra". Publisert 20.03.2019. <https://khrono.no/eurostudent-notis-studentokonomi/37-prosent-av-norske-studenter-far-okonomisk-stotte-hjemmefra/269595>
- Boatman, Evans og Soliz: "Understanding Loan Aversion in Education: Evidence from High School Seniors, Community College Students, and Adults", 2017. <https://journals.sagepub.com/doi/pdf/10.1177/2332858416683649>
- Fekjær, Silje Noack, SSB: "Rike barn låner mest?", 2000. <https://www.ssb.no/utdanning/artikler-og-publikasjoner/attachment/69740?ts=137dab8fae8>
- Gleinsvik, Audun, Proba Samfunnsanalyse: "Analyse av utdanningstøtteordningene", 2013. <https://proba.no/wp-content/uploads/rapport-2013-07-analyse-av-utdanningsstotteordningene.pdf>
- Nerdrum, Axel, SSB: «Studentene tjener mindre – studerer de mer?», 2020 <https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/artikler-og-publikasjoner/studentene-tjener-mindre-studerer-de-mer>

Forsidebilde: istockphoto.com